

Bioschelde

nieuwsbrief

Jaargang 1 - nummer 4 - december 2003

Euregio Scheldemond

Gouvernementstraat 1
B - 9000 Gent
tel. +32 (0)9/223 88 47
fax +32 (0)9/233 63 21

<http://www.euregioscheldemond.be>

DE PROJECTPARTIJEN:

Interprovinciaal Proefcentrum voor de Biologische Teelt v.z.w.

Ieperseweg 87
B - 8800 Beitem-Rumbeke
Tel.: +32 (0)51-261400
Fax: +32 (0)51-240020
E-mail: povlt.pcbt@west-vlaanderen.be

<http://www.pcbt.be>

Stichting ter exploitatie van de proefboerderij "Rusthoeve"

Noordlangeweg 42
4486 PR Colijnsplaat (NL)
Tel.: +31 (0)113-693000
Fax: +31 (0)113-695638
E-mail: proefboerderij_rusthoeve@ziezo.biz

Provinciaal Proefcentrum voor de Groenteteelt v.z.w.

Karreweg 6
B - 9770 Kruishoutem
Tel: +32 (0)9 381 86 86
Fax: +32 (0)9 381 86 99
E-mail: info@proefcentrum-kruishoutem.be

<http://www.proefcentrum-kruishoutem.be>

DLV adviesgroep n.v.

BU Plant
Groeneweg 5
3273 LP Westmaas (NL)
Tel.: +31 (0)186-573011
Fax: +31 (0)186-572122
E-mail: mg503@dlv.nl

<http://www.dlv.nl>

Het project "**Grensoverschrijdend Biologisch Boeren**" heeft tot doel kennisuitwisseling en -ontwikkeling omtrent biologische landbouw te stimuleren via grensoverschrijdende interactie tussen biotellers, proefcentra en potentieel omschakelende boeren in Zeeland en Vlaanderen.

Via deze driemaandelijks nieuwsbrief houden wij u op de hoogte van alle activiteiten in het kader van het project.

Gratis inschrijven op deze nieuwsbrief kan via de hiernaast vermelde projectpartners. Biologische boeren in het gebied ontvangen deze nieuwsbrief automatisch.

IN DIT NUMMER:

Verslag excursie akkerbouw-groenteteelt in Vlaanderen	2
Goede ervaringen met de Pneumat onkruidwieder in Zeeland ...	3
Resultaten behandeling zaaizaad zomertarwe tegen <i>Fusarium</i> spp.	4
Bio-glastuinders op bezoek in Nederland	5
Resultaten rassenonderzoek trostomaat	5
Agenda	6

Dit project werd mogelijk gemaakt door een bijdrage van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling, het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en de provincies

Verslag excursie akkerbouw-groenteteelt in Vlaanderen

Op 26 augustus werd een tweede excursie georganiseerd voor Vlaamse en Zeeuwse telers. Op het programma deze keer stonden een bezoek aan twee Vlaamse biobedrijven en een kennismaking met de afzetcoöperatie Atalanta. Met een groep van een 20-tal Nederlandse biologische en gangbare boeren trokken we naar het West-Vlaamse Poperinge. Ook enkele telers van het thuisfront waren present.

Bedrijf Cambie, Poperinge

Aangekomen te Poperinge op het hof van de familie Cambie vertelt de ondernemer ons over de geschiedenis en de opzet van zijn bedrijf. Een duidelijke visie omtrent bodemvruchtbaarheid vormt de rode draad doorheen zijn inspirerend omschakelingsverhaal.

Karakteristiek voor het bedrijf en tevens een belangrijke pijler in de bedrijfsontwikkeling, is de hopteelt. Deze opnieuw uitbreiden tot kernactiviteit van zijn bedrijf is voor Joris een uitdaging. Als pionier en enige bioteler van hop in Nederland en België, ervaart Joris heel wat teelttechnische problemen. Met een sterk eigen initiatief zoekt hij echter steeds naar de juiste biologische oplossingen. Naast het internationaal uitwisselen van kennis en praktijkervaringen, experimenteert hij zelf veel op het bedrijf.

In het teeltplan komen verder aardappelen, graan, wortelen, spruitkool en erwten voor. Bij de spruitkool werden uitgebreid teeltervaringen besproken waarbij o.a. rassenkeuze en klaver als voorvrucht aan bod kwam. Het verhaal van de bedrijfsleider werd aangevuld met onderzoeksresultaten van het PCBT.

Opmerkelijk is hoe Joris zelf de afzet van hop en spruitkool in handen heeft genomen. Een groot deel gaat naar Engeland, waar er een grote vraag is naar beide producten. Dit zorgt voor vlotte teeltafspraken en een goede prijs.

Een andere intensieve bedrijfsactiviteit is compostering. Op het bedrijf ligt een lange “compostworm”, naast een machine om de hoop meermaals om te zetten. De hoofdingrediënten van de compost zijn houtachtig materiaal, bedrijfseigen organisch materiaal en klei. Zeer nauwgezet wordt de temperatuur en CO₂ gehalte gecontroleerd om de juiste processen in stand te houden. Met deze zelfbereide compost wordt gestreefd naar een gezonde en vruchtbare bodem. En dit brengt ons opnieuw bij het begin van Joris’ verhaal: bodemvruchtbaarheid als stevige basis voor een kwalitatieve productie met biologische meerwaarde.

Organisatie afzet in Vlaanderen

Woordvoester ter plaatse was Siska Dumoulin, coördinatrice van de coöperatie ‘Atalanta’ van en voor Vlaamse biologische boeren. Met een ledenaantal van 26 telers verzorgt de coöperatie de afzet van biogroenten en groenten in omschakeling, alsook het informeren van consumenten omtrent bio. Goede teeltplanning, structuur, transparantie en duurzame relaties met de klanten zijn de basiselementen van hun beleid. Atalanta richt zich op drie grote doelgroepen: versmarkt, groenteabbonementen en industrie. De afzet naar binnen- en buitenlandse groothandel en industrie groeit licht. Voor de kleinschalige afzet zijn er de groenteabbonementen: een mooi kanaal om bioconsumenten te “kweken”, aldus Dumoulin. Daarbij wordt ook bewust gekozen voor de “Bio dicht bij huis”-gedachte.

Hoeve Broekelzenhoek, Westouter

Als laatste werd het bedrijf van Rik en Jo Delhaye in Westouter bezocht. Meteen viel op dat dit bedrijf zeer divers is: naast akker- en tuinbouw is er (melk)vee, een winkel, een ijs- en kaasmakerij. Het bedrijf typeert zich verder door zijn mooie ligging en de aandacht voor natuurbeheer. Rik Delhaye schetst ons kort de “creatieve chaos” op zijn bedrijf. Bij de rondleiding langs de percelen (prei, aardappel, peen, pompoen, broccoli) werden teelttechnische zaken slechts beperkt besproken, maar zijn verhalen over natuurbeheer, de geschiedenis, de regio, de veehouderijtak, de afzet en promotie van het bioproduct waren minstens even verrijkend. Na de rondgang werd de excursie afgesloten met een voortzetting van de gesprekken onder het genot van vers boerderij-ijs en een biologisch biertje.

S. Bernaerts (DLV), P. Rijk (DLV) en F. Temmerman (PCBT)

Met dank aan de ondernemers en de coöperatie Atalanta.

Goede ervaringen met de Pneumat onkruidwieder in Zeeland

Een groep van biologische telers in Zeeuws Vlaanderen heeft in 2003 geëxperimenteerd met de Pneumat onkruidwieder. Deze machine van Duitse makelij blaast het onkruid d.m.v. lucht uit de rij. Op 15 mei werd een demonstratie georganiseerd op een biologisch bietenperceel te IJzendijke. Tijdens het seizoen zijn ook onkruidtellingen verricht om een beeld te krijgen van de effectiviteit van de machine. Deze acties worden medegefinancierd door het OiO -project (Onkruidbestrijding in Omschakeling), de Provincie Zeeland en de Rabobank.

Bouw en werking van de machine

De Pneumat werd door de Zeeuwse biotellers op een 6-rijige standaard schoffelbalk gebouwd die voorop de trekker hangt. Achteraan de trekker is een schroefcompressor gemonteerd die een grote hoeveelheid lucht produceert. Deze luchtstroom wordt via slangen naar horizontaal gerichte blaasmondjes aan weerszijden van de gewasrij ondiep in de grond tussen de cultuurplanten gestuurd. Op die manier wordt - steunend op het principe dat "lucht steeds de weg zoekt van de minste weerstand" - het aanwezige onkruid uit de rij geblazen. De blaasmondjes genereren dus een ondiepe luchtwerveling in de grond die (kiemende) onkruiden meeneemt, terwijl de dieper gelegen wortels van het gewas niet worden geraakt.

Praktijkervaringen

De machine is gemakkelijk te bedienen. Naast de normale afstellingen van de schoffelbalk dient alleen de luchtdruk ingesteld te worden.

Wat als nadeel beschouwd werd is het grote vermogen van de trekker dat nodig zou zijn om voldoende luchtdruk te produceren. In de praktijk blijkt echter dat bij maximale druk van 15 bar die de compressor kan leveren, te veel gewasschade werd veroorzaakt. Voor stevige gewassen werd reeds een goed resultaat behaald met een druk van 8 bar, waarvoor een lichte trekker volstaat. In kleine gewassen werd zelfs bij 4 bar de onkruiden goed bestreden.

De Pneumat werd door de Zeeuwse telers beproefd in suikerbieten, suikermaïs en knolselderij. Hierbij werd geëxperimenteerd met

verschillende rijsnelheden en luchtdruk. Op een perceel suikerbieten te Schoondijke werd de machine ingezet in 6-bladstadium. Met een druk van 4 tot 5 bar en rijsnelheden van 3 tot 6 km/h werd een bestrijdingseffect van 62 (ook grotere onkruiden in de rij) tot 95 % (bij 5 bar) behaald. Grotere onkruiden en wortelonkruiden worden doorgaans niet bestreden door de Pneumat. Klein onkruid wordt ontworteld of uit de bodem geblazen waardoor het weinig kans heeft tot hergroei. Voordeel bij de onkruidbewerking is ook dat het gewas niet wordt ondergedekt.

Bij inzet van de Pneumat in knolselderij te Zuidzande, waren de planten reeds vrij groot zodat hier de maximaal toelaatbare druk van 8 bar kon worden toegepast. Bij een rijsnelheid van 3 à 4 km/h werden gemiddeld 99 % van de aanwezige onkruiden bestreden. Al het onkruid was klein (kiemblad tot 2-bladstadium).

Conclusies

De veldervaringen met de Pneumat bij de Zeeuws-Vlaamse telers zijn zeer positief. Hoewel het jaar 2003 zich kenmerkte door een lage onkruiddruk wegens het droge weer, kan worden gesteld dat met de onkruidmachine bestrijdingsresultaten van 90 % in de gewasrij haalbaar zijn. Andere voordelen van de machine zijn de gemakkelijke afstelling, de geringe gewasschade en de brede inzetbaarheid. Naast de 3 geteste gewassen kan de machine ook toepassing vinden in talrijke andere gewassen zoals kool, erwten, tarwe, prei, stamslabonen en mogelijks ook in uien.

Resultaten behandeling zaaizaad zomertarwe tegen *Fusarium* spp.

De afgelopen jaren zijn er bij de teelt van zomertarwe vaak problemen geweest met de opkomst van het zaad. Besmetting van het zaaizaad met *Fusarium* schimmels die aanleiding geven tot wortelrot zijn hiervan de belangrijkste oorzaak. Op vraag van Zeeuwse telers werd dit jaar een veldproef aangelegd op de proefboerderij Rusthoeve waarbij een aantal zaadbehandelingsmethoden werden uitgetest. De opzet en uitvoering van het onderzoek gebeurde in het kader van het Interreg-project 'Grensoverschrijdend Biologisch Boeren' en in samenwerking met het Louis Bolk Instituut.

De behandelingsmethoden

De volgende opties werden onderzocht:

- (1) warmwaterbehandeling,
- (2) electronen-behandeling (e-dressing)
- (3) toedienen van de antagonist *Bacillus subtilis* (handelsnaam: Terranal)
- (4) grovere fracties zaaizaad (> 2,5 mm en > 2,8 mm)

De behandelingen zijn toegepast op zaaizaad van het ras Lavett met een *Fusarium* aantasting van 23%. Deze werden vergeleken met een onbehandeld object van dezelfde partij, met een andere partij met lage aantasting (8%) en met een partij uit eigen vermeerdering van een Zeeuwse teler. De proef is op twee momenten gezaaid (begin maart en begin april) om tevens het effect van de zaaidatum na te gaan.

Warmwaterbehandeling geeft beste resultaten

Van de behandelingen geeft alleen de warmwaterbehandeling bij de vroege zaaidatum goede resultaten. De opkomst was merkbaar beter en zelfs 40% hoger dan de onbehandelde partij met hoge aantasting (zie Fig.1). Naast een hogere standdichtheid was ook een vlottere beginontwikkeling waar te nemen van de met warm water behandelde tarwezaden. Ook bij de late zaaidatum gaf deze behandelingsmethode de beste opkomst, maar de verschillen waren niet meer statistisch significant.

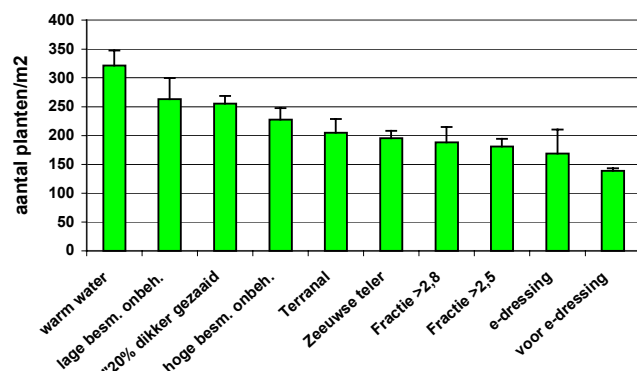

Fig. 1: Opkomst van tarwe gezaaid op 18-mrt-03 bij de verschillende zaaizaadbehandelingen

De verschillen in opkomst kwamen bij de oogst niet meer tot uiting. Wel werd een groot verschil in opbrengst bekomen tussen de vroege en late zaaidatum (1600 kg/ha). Dit valt wellicht toe te schrijven aan de gunstige weersomstandigheden gedurende het groeiseizoen. De tarwe kon zich hierdoor goed herstellen van de slechte opkomst, terwijl je in minder goede jaren vaak ziet dat het gewas dan het gehele seizoen open blijft. Dit heeft niet alleen een lagere opbrengst, maar ook een hogere onkruiddruk tot gevolg.

Praktische toepassing warmwaterbehandeling

Het idee van de warmwaterbehandeling is eerder in Zwitserland onderzocht. Daar heeft men ook gekeken naar mogelijke toepassingswijzen die de boeren zelf konden uitvoeren. O.a. met apparatuur uit de kaasmakerij werden goede resultaten behaald. Zakken zaaizaad werden in een kaaskak met water van 45°C gedompeld en daarna in kuubkisten teruggedroogd met een ventilator. Een andere optie is gebruikmaken van de beschikbare apparatuur voor behandeling van bloembollen.

Zijn deze behandelingen nu ook economisch rendabel? Uit een eerste berekening blijkt dat men de kosten voor de behandeling door een gespecialiseerd bedrijf kan terugverdienen. Wegens de onzekere kwaliteit van het zaaizaad gebruiken boeren nu ruim 200 kg/ha. Ook gaat men vaak later zaaien, terwijl vroeger zaaien hogere opbrengstresultaten oplevert, zoals aangetoond in bovenstaande proef. Naast een besparing voor de zaaizaadkost (met 25 kg/ha of meer) biedt de zaaizaadbehandeling dus ook meer kans op een hogere opbrengst.

Indien er geen bedrijf in de buurt is voor de zaadbehandeling, kan men overwegen deze zelf uit te voeren met b.v. een tweedehands kaaskak. Op die manier kan men de mogelijks dure transportkosten van het behandelde zaad uitschakelen.

Meer informatie:

Aart Osman, LBI - tel. +31 (0)343-523860;
e-mail: A.Osman@louisbolk.nl

Bio-glasiuinders op bezoek in Nederland

Op woensdag 20 augustus bracht een delegatie Vlaamse biologische glasgroentetelers een bezoek aan hun Zuid-Nederlandse collega's ter gelegenheid van een samenkomst van de Zuid-Nederlandse studieclub. Deze actie kadert in het project Grensoverschrijdend Biologisch Boeren.

Uitwisseling praktijkervaringen

De ontmoeting had plaats op het bedrijf van de familie Goorts in Veghel, nabij Eindhoven. Na een bezoek aan het bedrijf dat zowel tomaten als komkommers teelt, deelden alle bedrijfsleiders hun ervaringen uit de voorbije maanden in hun respectievelijke teelten. De aandacht ging hierbij vooral uit naar de biologische bestrijding. Op de meeste bedrijven is de gewasbescherming totnogtoe heel voorspoedig verlopen. Een aantal bedrijven kregen echter af te rekenen met heel zware druk van plaaginsecten. Vooral wittevlug en trips zorgden hier en daar gigantische problemen. De druk van luis in paprika bleef daarentegen onverwacht laag. De ingezette biologische bestrijders hebben hun effect niet gemist en ook spontaan kwamen er bijna overal natuurlijke vijanden de kas ingevlogen om een handje toesteken.

Ontevredenheid over prijsvorming

Jammer genoeg konden de telers niet even enthousiast reageren wanneer de afzet ter sprake kwam. De prijsvorming liet de laatste maanden immers te wensen over. Vooral de prijzen van komkommer en tomaat bleven te laag. De paprikaprijzen stonden daarentegen iets minder onder druk. Vooral de grote marges die sommige supermarktketens voor bioproducten hanteren en de geringe afzet in de thuisbasissen werden ter sprake gebracht. Ook al is het areaal biologische glasgroenteteelt in Vlaanderen en Nederland beperkt, toch moet de sector het vooral hebben van export (vooral naar Engeland, maar evengoed naar de V.S en Canada).

Onderlinge afspraken over wat elkeen teelt, kunnen in de toekomst hopelijk bijdragen op een beter evenwicht tussen vraag en aanbod met hogere prijzen tot gevolg.

Kurt Cornelissen (PCG)

Resultaten rassenonderzoek trostomaat

Vanuit de biologische sector hecht men veel belang aan de rassenkeuze. Immers, in een biologische grondteelt zijn acute ingrepen op vlak van gewasbescherming en bemesting onmogelijk. Om de biotelers in deze keuze te ondersteunen, worden rassenproeven uitgevoerd binnen een biologisch teeltsysteem. In de bioserre van het PCG te Kruishoutem werd dit jaar een rassenproef trostomaat opgezet met 14 rassen die in 2004 biologisch beschikbaar zullen zijn.

Gewenste raseigenschappen

Eigenschappen die een grote rol spelen in de biologische teelt hebben vooral te maken met de beperkte bijstuurmogelijkheden in het kader van bemesting. Voor tomaten zijn de vruchtkleur en de stevigheid van de vrucht daardoor moeilijker te beïnvloeden tijdens de teelt. Vandaar dat de raseigenschappen doorkleuring en de stevigheid van de vrucht voor biotelers cruciaal zijn. De bioconsument is een meerwaardezoeker waarin smaak een evidentie is. Daarom wordt ook hier veel aandacht aan besteed.

Daarnaast speelt ook opbrengst een rol. Dit is vanzelfsprekend gekoppeld aan oogstzekerheid. Er werd dan ook gevraagd aan de zaadhuizen om hun keuze van het in te zenden ras op deze criteria af te stemmen.

Vanzelfsprekend worden de mogelijkheden en problemen met betrekking tot biologische teelt in kaart gebracht. Daarin spelen de teelttechniek en biologische bestrijding een belangrijke rol.

Beproefde rassen

Ras	Zaadhuis
Bergtop	Van Den Berg
Brenda	Gautier - ProVeg
BS 3031	Bruinsma
BS 9070	Bruinsma
RZ 72-502 (Vienna)	Rijk Zwaan
Classy	Syngenta
Clothilde	Syngenta
E 25.31441	Enza-Vitalis
Estiva	Gautier - ProVeg
Lemance	De Ruiter
Providance	De Ruiter
RZ 72.229	Rijk Zwaan
RZ 74/31 (Cedrico)	Rijk Zwaan
Zaroten	Van Den Berg

Als standaardras werd Clothilde genomen op onderstam Eldorado (Enza-Vitalis).

Teeltverloop

De proef werd geplant op 21 jan 2003 met een plantafstand van 50 cm tussen de rijen. De voorraadbemesting was 1,37 m² groencompost en 0,86 m³ loopcompost /are op het looppad. Op 30 juli werd deze aangevuld met 2 m³ groencompost/are. Op 27 augustus werd het gewas getopt.

Besluiten

Vienna (Rijk Zwaan) komt als beste uit deze proef. Zowel kwalitatief als qua productie scoort dit ras zeer goed. Providance (De Ruiter) komt aardig mee, zowel kwalitatief als kwantitatief, en heeft van alle rassen veruit de mooiste trosrepresentatie. Cedrico (Rijk Zwaan) en Clotilde (S&G) zijn valabele alternatieven. Brenda (Gautier-ProVeg), Estiva (Gautier-ProVeg), Zaroten (Van Den Berg) voldeden niet als trostomaat in deze proef.

Meer info of volledig verslag:

Kurt Cornelissen, PCG

Agenda

*** 19 tot 22 februari 2004 – Nürnberg, Duitsland**

Biologische vakbeurs 'Biofach'

Biofach is dé beurs bij uitstek voor de biologische sector. Elk jaar opnieuw komen exposanten en bezoekers vanuit de vijf continenten naar Nürnberg afgezakt om kennis en ervaring in de biologische landbouw uit te wisselen. De beurs is de ideale graadmeter voor nieuwe initiatieven en noviteiten voor handel en afzet. Volgend jaar wordt de beurs gehouden van 19 tot 22 februari. Partnerland is Nederland. Ieder jaar opnieuw reizen een pak mensen uit Vlaanderen en Nederland naar Biofach, elk met eigen vervoer. Ter gelegenheid van Biofach 2004 wil PCG, in samenwerking met PCBT, zorgen voor gezamenlijk vervoer.

Programma:

20-feb-04	afreis naar Nürnberg omstreeks de middag (opstapplaatsen Beitem en Kruishoutem)
21-feb-04	bezoek aan de beurs
22-feb-04	terugreis (aankomst in de late namiddag)

Kostprijs:

± 300 €	inbegrepen busreis, 2 overnachtingen, alle maaltijden (behalve 's middags op de beurs), ingang tot de beurs
---------	--

Meer info / aanmelding deelname (vóór vrijdag 9 januari 2004):

Kurt Cornelissen, tel. ++ 32 (0)9 381 86 86, e-mail - kurt.cornelissen@proefcentrum-kruishoutem.be